

Posudek na bakalářskou práci Petra Pravdy Přirozenost člověka jako zdroj mravního jednání podle Rousseaua

Práce je zevrubnou studií Rousseauova pojetí přirozenosti člověka, jakých je v české literatuře málo. Autor zároveň náležitě vyložil, jak toto pojetí přirozenosti člověka ožívá v úvahách významného soudobého politického filozofa Charlese Taylora věnované modernímu pojetí autenticity. Struktura práce vychází z této podvojně úlohy, nejprve výklad Rousseauova myšlení a poté Taylorova koncepce. A tak v první části sledujeme podrobný rozbor Rousseauova konceptu v dijonském pojednání, poté v rozpravě O původu nerovnosti, kde je autorův interpretační výkon nepronikavější, až ke dvěma Rousseauovým dílům, v nichž autor nachází rozvedeny dvě Rousseauovy pozitivní odpovědi na otázku jak „obnovit původní autenticitu“ jednak v podmínkách společenských v úvahách o společenské smlouvě, a jednak v individuální rovině z hlediska pedagogického v Emilovi. Ve druhé části potom autor ukazuje, jak Rousseauův koncept přirozenosti člověka ožívá v Taylorových úvahách o autenticitě moderního člověka, jež jsou východiskem jeho úvah o důležitosti teorie uznání v soudobém multikulturalismu.

Autorův výklad je koncizní, srozumitelný a vychází ze solidní interpretace textů. Ocenit je rovněž třeba schopnosti stylistické. Petru Pravdovi nečiní potíž „pracovat“ s abstrakty a vyvozovat čistě teoretické souvislosti, které dokáže zkonkretizovat názornějšími termíny, takže vznikají věty, jež abstraktní úvaze dávají smyslovou názornost, např. výraz „ponurá dvojznačnost zdokonalitelnosti“ (s. 20), připomíná některé výrazy mladého Hegela. Autor nepochybně prokázal vynikající intelektuální schopnosti, neboť náležitě porozuměl teoretickému textu, srozumitelně vyložil příslušnou filozofickou argumentaci a formulačně ji rozvedl ve vlastní úvaze. Mám pouze dvě obecné připomínky k autorově interpretaci a jednu poznámku, řekněme metodologickou.

Za prvé, Petr Pravda soudí, že Rousseauovy texty tvoří „na sebe navazující kapitoly celoživotního díla.“ Tato teze vhodně poukazuje na vnitřní souvislost a „umanutost“ R. myšlení oproti snahám udělat z něho roztěkaného a nekoherentního snílka. Nicméně nelze přehlížet rozpory v jeho myšlenkách. Neboť Společenská smlouva se přeci jenom liší od rozpravy O původu nerovností právě v tom, že ctnostným občanem se člověk stává v republice, nikoli tím, že jedná autenticky, jsa poslušen původní přirozenosti.

Za spornou proto považují jeho interpretaci Společenské smlouvy. Ta vychází z tvrzení, že se „Rousseau snaží o zpětnou působnost přirozených principů.“ (s. 33) Avšak tato interpretace není náležitě republikánská, zato je nadměrně naturalistická. Podle mého soudu to, co dělá z lidského společenství politické společenství svobodných občanů u Rousseaua není to, že se každý občan „obrátil zpět“ ke svému autentickému nitru, ale to, že se občané uvědoměle oddají občanským ctnostem. Snaha interpretovat Rousseauův centrální politický pojem „obecné vůle“ naturalisticky vede k tomu, že společná vůle občanů získává rysy jakési „nerozumné“ a emocionální osobní vášnivosti spojené s nereflektovaným soucitem s druhými. Takto kritizuje Rousseauovo pojetí obecné vůle Hannah Arendtová v knize On Revolution a vidí v tom zdroj teroru za Francouzské revoluce. Republikánská interpretace naproti tomu nespátřuje v obecné vůli nějaký zpětný chod k osobní autenticitě, ale spíše krok v před k občanské sounáležitosti s ostatními, která je zárukou individuální svobody, právě proto, že dává vzniknout politickému společenství, jež se utváří v podmínkách rovnosti. Proto je otázkou, zda autenticita, jak ji Rousseau pojímá v pojednání O původu nerovnosti a Petr Pravda výstižně charakterizuje, může být beze všeho východiskem též politických úvah v rozpravě O společenské smlouvě.

Za druhé Petr Pravda soudí, že Rousseauův „obrat k morální autenticitě člověka“ má pokračování v soudobém myšlení, jmenovitě v díle Charlese Taylora. To je správné jenom

z části. Rousseauovo pojetí přirozenosti je pro Taylora vskutku mezník v úvahách o autenticitě, na které sám navazuje. Nicméně tento mezník není jediný a navíc má některé vady, které v soudobé politické filozofii v úvahách o autenticitě nelze pominout. Rousseauovo pojetí je monologické, neboť autenticita je zde osobní vnitřní výbavou člověka a je tak vlastně dána, kdežto dialogické pojetí zdůrazňuje, že osobní autenticita je vázána na uznání zvláštnosti druhého a na zpětný respekt druhého v jeho odlišnosti. To jsou dialogické úvahy, jež jdou proti Rousseauovým představám, podle nichž žít v odlesku druhých je nepřijatelná závislost a ztráta osobní autenticity. V soudobých teoriích multikulturalismu, které Taylor rozvíjí je tento moment klíčový a Petr Pravda o tom dobře ví, neboť sám poukazuje na to, že v současnosti nabývá na váze koncept autenticity, neboť se pravidelně setkáváme s lidmi v globálním světě mimo nějaký zavedený systém institucí, jež by definovaly naše vztahy a způsoby kooperace, a tak vzájemné uznání se nemůže odvozovat z daného souboru institucí, ale podmínkou je respekt k autenticitě toho druhého. Toto pojetí dialogické autenticity, jež je důležité pro soudobý multikulturalismus, je však vzdáleno Rousseauově představě nějaké původní vnitřní přirozené autenticitě člověka.

S tím souvisí závěrečná připomínka. Autor málo čerpal ze soudobé sekundární literatury. Soustředil se na vlastní interpretaci Rousseaua a na rozbor Taylorovy teorie. Nicméně v současné literatuře je téma autenticity (a autonomie) traktováno s větším „nadhledem“ tak, aby bylo: a) postmetafyzické – autoři se vyhýbají tomu, aby „autenticitu“ nějakým způsobem metafyzicky fixovali jako nějakou původní skutečnost v člověku, ať od přírody nebo od boha danou; b) dialogické - autenticita nemůže být individuální vnitřní výbava, ale něco, co se získává ze vztahu k druhým lidem.

Závěrem konstatuji, že Petr Pravda ve své práci vskutku osvědčil náležité interpretační a stylistické schopnosti a předkládá k obhajobě vynikající práci o Rousseauově pojetí mravní přirozenosti, navrhuji proto ocenit ji známkou výborně.

Doc. PhDr. Milan Znoj

V Praze dne 8. 9. 2008